

BOEKBESPREKINGEN

Overheid Recht

Dr. A. Mulder en Mr. R. A. A. Duk

SCHETS VAN HET SOCIAAL-ECONOMISCH RECHT IN NEDERLAND

Uitgever: W. E. J. Tjeenk Willink te Zwolle, 2e druk, 1980, 195 blz.

door Prof. Mr. C. A. Boukema

De instrumenten waarmee het economisch beleid van de overheid kan worden gerealiseerd zijn veelsoortig. Soms acht de overheid overleg met, en voorlichting aan betrokkenen voldoende (energiebeleid). In andere gevallen wordt gebruik gemaakt van financiële instrumenten; hetzij in de vorm van subsidies (bijvoorbeeld om investeringen te stimuleren), hetzij in de vorm van heffingen (bijvoorbeeld om schade als gevolg van economische bedrijvigheid aan het milieu te beperken of te bestrijden). Ook dwingende voorschriften kunnen worden aangewend om het overheidsbeleid te verwezenlijken. Men denke daarbij aan geboden en verboden met strafsancities, zoals ze bijvoorbeeld gehanteerd worden ten behoeve van het prijsbeleid (prijzenbeschikking goederen en diensten) en voor het mededingingsbeleid (generieke onverbindendverklaring van collectieve vormen van vertikale prijsbinding). De overheid kan tenslotte ook zelf als marktdeelnemer gaan optreden om haar economisch beleid te realiseren; dit kan incidenteel gebeuren (de interventie door de Europese Commissie op de markten voor landbouwproducten) maar ook meer permanent (openbare nutsbedrijven, Postbank).

Het sociaal-economisch recht (ook wel economisch recht genoemd) is één van de instrumenten ter verwezenlijking van de economische politiek. Hiertoe behoren, niet alleen de middelen die hierboven zijn aangeduid als „dwingende voorschriften”. Ook voor de aanwending van financiële instrumenten is het sociaal-economisch recht van belang. Immers bij het verlenen van subsidies is de overheid aan rechtsnormen gebonden. Deze normen kunnen vaag zijn, zoals bij het steunverleningsbeleid (de post werkgelegenheidsgelden op de begroting van Sociale Zaken) maar ook meer gedetailleerd (men denke aan het stelsel van premies met toeslagen in de WIR). Treedt de overheid als marktdeelnemer op, dan moet bestlist worden over de rechtsvorm die daarvoor wordt gebruikt. Soms zal een civielrechtelijke vorm worden gekozen (NV Ned. Staatsmijnen, De Stichting

Nehem) in andere gevallen een publiekrechtelijke rechtsvorm (PTT, Provinciaal Electriciteitsbedrijf). Zelfs bij overleg en voorlichting spelen juridische instrumenten een rol doordat overleg (bijvoorbeeld tussen de Nederlandsche Bank en de particuliere banken) vaak geschiedt met juridische instrumenten op de achtergrond (Wet Toezicht Kredietwezen). Bovendien wordt het resultaat van het overleg vaak in een overeenkomst vastgelegd (bijvoorbeeld projectontwikkelingscontracten). Een recent voorbeeld van overleg met de wet als stok achter de deur is de motie van de Tweede Kamer van juni j.l. waarbij de regering werd uitgenodigd door overleg de aardgasexportcontracten aan te passen aan de gestegen olieprijs, met de opdracht om, indien niet binnen twee maanden succes zal zijn geboekt, de wet aardgasprijzen toe te passen.

Het sociaal-economisch recht is een betrekkelijk nieuw rechtsgebied, dat in het juridisch onderwijs en in de rechtswetenschap een eigen plaats is gaan innemen. Goede inleidingen zijn schaars. Valkhoff schreef er een in 1964; tien jaar later verscheen een EEG-rapport over het economisch recht van de lidstaten. Deel 4 was gewijd aan Nederland. Thans ligt voor ons de tweede druk van de inleiding van Mulder en Duk. Zoals dat bij nieuwe vakken gebruikelijk is, wordt veel aandacht besteed aan definiëring, gebiedsafbakening en kenmerken van dit rechtsgebied. In dit boek (sedert de eerste druk van 1972 ingrijpend herzien en in omvang bijna verdubbeld) wordt éénvierde van de omvang (43 blz.) besteed aan „contouren”, „aard van de materie en grensvlakken met andere rechtsgebieden” en „kenmerken van het sociaal-economisch recht”. Dit deel tezamen met een aantal andere algemene beschouwingen is geschreven door Mulder. De daarop volgende beschrijving van het geldende sociaal-economisch recht is van de hand van Duk.

Dit laatste deel (± 90 blz.) moest vrijwel geheel worden herschreven. Economisch recht is niet alleen een nieuw, maar ook een snel veranderend en zich spectaculair uitbreidend rechtsgebied. Aan het Europees economisch recht en op de invloed die daarvan uit is gegaan op het nationale recht moest uitgebreid aandacht worden besteed. Het boek is immers niet (slechts) gewijd aan het *Nederlands* sociaal-economisch recht, maar aan het sociaal-economisch recht *in Nederland*. Duk is in het geven van een overzicht van het geldend recht uitstekend geslaagd. Zijn heldere samenvatting van het Europees mededingingsrecht bijvoorbeeld in

nog geen 15 bladzijden verdient bewondering. Ook uit de daaropvolgende beschouwingen over het prijzenrecht, de wetgeving met betrekking tot investeringen etc. blijkt dat Duk weet waar hij over schrijft.

Voor het geven van een schets van het sociaal-economisch recht moet voortdurend worden gekozen. Wat moet worden vermeld, wat kan worden weggelaten? Op een enkel punt zou bij mij de keuze anders zijn uitgevallen. In de algemene beschouwingen roert Mulder het probleem aan van delegatie van wetgeving. De wetgever, zo merkt hij op, laat vaak de nadere regelgeving over aan een lagere wetgever; aan de Kroon of aan de Minister. Hij gaat niet in op de beperkte rol die het parlement daardoor speelt bij de totstandkoming van het sociaal-economisch recht, noch op de pogingen om deze, uit democratisch oogpunt bedenkelijke ontwikkelingen, te keren. Ik doel daarbij op bepalingen als artikel 12 lid 4 Wet Economische Mededinging, artikel 6 Sanctiewet, artikel 10 lid 4 Mijnewet Continentaal Plat, artikel 12 lid 4 Wet op de Loonvorming. Allemaal voorschriften waarbij het parlement in de gelegenheid gesteld wordt invloed uit te oefenen op de door de overheid te treffen maatregelen alvorens deze in werking treden. Voor een uiteenzetting van deze kwestie had ik een aantal door Mulder opgenomen citaten van andere schrijvers, soms van een pagina lengte, best willen missen.

Duk merkt op in het hoofdstuk over het recht m.b.t. de monetaire politiek dat het monetair beleid door de regering en de Nederlandse Bank gezamenlijk wordt gevoerd (blz. 137) maar vermeldt niet de regeling die de Bankwet bevat voor het geval tussen deze instanties verschil van inzicht ontstaat, noch de wijze waarop de president van de Nederlandsche Bank deze regeling tot een dode letter heeft gemaakt door met aftreden te dreigen indien de minister van financiën van zijn wettelijke bevoegdheid tot het geven van een aanwijzing gebruik zou maken. In het daarop volgend hoofdstuk over de in- en uitvoerwet wordt wel vermeld het gebruik van deze wet ter uitvoering van het Europese landbouwbeleid, maar niet de toepassing die de wet heeft gevonden bij het treffen van sanctie-maatregelen. Tegen Rhodesië en inmiddels ook tegen Iran.

Maar als gezegd, de keuze is arbitrair en de schrijvers hebben ongetwijfeld de belangrijkste kwesties van het economisch recht en de hoofdlijnen van het geldend recht behandeld. Volgens het voorwoord is het boek bestemd voor doctoraal studenten in de juridische faculteit maar ook voor advocaten en andere rechtsbeoefenaren, die zich op dit gebied willen oriënteren. Is het ook voor niet-juristen een geschikte inleiding tot het economisch recht?

Deze vraag kan ik niet zonder meer bevestigend beantwoorden. Het boek is helder geschreven, overzichtelijk ingedeeld en bevat voorzover ik het kan overzien deugdelijke informatie. Men zal echter een behoorlijke juridische voorkennis moeten hebben om de uiteenzettingen van de auteurs te kunnen volgen. Ik geef een voorbeeld. In een hoofdstuk getiteld „Eerlijkheid in de mededinging moet verzekerd zijn; wat gij niet wilt dat u geschiedt . . .” merkt Mulder op dat een reeks van handelingen die ieder op zich wel toegelaten zijn, door hun onderlinge samenhang onrechtmatig kan zijn. Dit licht hij dan als volgt toe: „Zo wordt, bijv. volgens de in de Nederlandse rechtsorde direct toepasselijke regels van het EEG-verdrag, die de vrijheid van goederenverkeer op de gehele EEG-markt willen beschermen, een overeenkomst waarbij een fabrikant in het ene EEG-land (Duitsland), een alleenverkoper in een ander EEG-land (Nederland) aanstelt, toelaatbaar geacht (toepassing art. 85 lid 3 EEG-verdrag). Ook kan op zichzelf een overeenkomst van een fabrikant in het ene land, waarbij is bepaald dat hij aan een ondernemer in een ander land het recht geeft zijn merk te gebruiken, toelaatbaar zijn. Hoe moet men evenwel de situatie beoordelen, die ontstaat doordat de alleenverkoper het hem overgedragen merkenrecht hanteert om te verhinderen dat Nederlandse handelaren de merk-artikelen kopen van Duitse handelaren, die rechtstreeks van de fabrikant kochten? Het gevolg is nu, dat elke handel in het merk-artikel tussen Duitsland en Nederland via de alleenverkoper moet lopen. In een aantal arresten heeft het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen zulk een gevolg strijdig met het Verdrag geoordeeld. Een benadeelde concurrent (in het gekozen voorbeeld: de Nederlandse handelaar die rechtstreeks in Duitsland kocht van een afnemer van de Duitse fabrikant) kan zijn rechten geldend maken tegenover de nationale rechter. Deze zal veelal een prejudiciële beslissing vragen aan het Hof van Justitie van de EG.” (blz. 46).

Wat met „direct toepasselijke regels” is bedoeld, waarom naar „artikel 85 lid 3” wordt verwezen voor het toelaatbaar zijn van een alleenverkoop-overeenkomst, op welke manier een alleenverkoper het „merkenrecht hanteert” om parallelimport te verhinderen, welk recht de benadeelde concurrent „geldend kan maken”, hoe hij dat moet doen en wat een „prejudiciële beslissing” is, zal ook een juridisch grondig geschoolde lezer hoofdbrekers kosten. Het lezen van het Algemeen Deel vereist bovendien onderscheidend vermogen omdat Mulder economisch recht, economisch beleid en particuliere opvattingen over dat beleid onvolgende onderscheidt (zie zijn uiteenzetting over de doeleinden van het economisch beleid, blz. 20/21 en zijn opmerking over de ontoelaatbaarheid van

minimumprijzen, blz. 49).

Deze aanmerkingen doen niets af aan mijn conclusie, dat Mulder en Duk een uitstekende inleiding hebben geschreven over een rechtsgebied dat nauwelijks in kaart is gebracht. De schrijvers verdienen lof omdat ze dit hebben gedaan in een goed leesbare stijl, een inzichtelijke systematiek en omdat ze deze arbeid hebben ondernomen in de wetenschap dat hun boek, gelet op de veranderingen die in het sociaal-economisch recht voortdurend plaats vinden, niet lang up to date is (de kopij is afgesloten op 1 april 1979). Voor iemand die met het sociaal-economisch recht in aanraking komt en over een behoorlijke juridische voorkennis beschikt, is dit boek verplichte literatuur.

Statistiek

Boon, K. L.

PRAKTISCHE STATISTIEK MET BEHULP VAN DE POCKET CALCULATOR

Uitg. Spruyt, Van Mantgem en De Does bv, Leiden, 1979, 235 blz., f 34,50.

door Drs. A. B. Frielink Jr.

In zijn voorwoord stelt de schrijver: „Met de introductie van de pocket-calculator, ligt het voor de hand om te kiezen voor een behandeling van de statistiek, waarbij het gebruik van de calculator geheel met de stof verweven is”. De schrijver vermeldt op blz. 24 dat het verschil tussen zijn boek en de handleidingen die veelal bij de calculatoren geleverd worden, is dat de lezer meer achtergrondinformatie krijgt omtrent de zinvolheid van de in de handleidingen gegeven recepten.

Als doelgroep wordt genoemd: een ieder die wel eens met statistiek te maken heeft of te maken krijgt.

In hoofdstuk 1. wordt een beknopte inleiding tot de te behandelen stof gegeven. Begrippen als verzameling, kans, waarneming en steekproef komen aan de beurt.

In hoofdstuk 2. wordt de calculator geïntroduceerd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de niet-programmeerbare, de programmeerbare calculator zonder vaste programma-opslag en de programmeerbare calculator met vaste programma-opslag. Dit onderscheid laat de auteur verder op vallen, door impliciet met een andere, en veel bruikbaarere, indeling te werken: de eenvoudige, de wetenschappelijke en de programmeerbare calculator. De eerste heeft alleen de basisfuncties, al of niet één geheugen en eventueel wat meer mogelijkheden. De tweede heeft uitgebreide statistische en/of financiële functies en meerdere geheugens, waarin bewerkingen kunnen worden uitgevoerd. De derde heeft uiteraard meer mogelijkheden. Het grootste deel van het hoofdstuk wordt besteed aan een gang over het toetsenbord. Eigenlijk overbodig, omdat dit in elke handleiding ook gebeurt.

De in de statistiek onmisbare tabellen en grafieken worden in hoofdstuk 3. behandeld. Hierbij past de opmerking dat de behandeling te summier is.

Een aantal kenmerken van histogrammen komen in hoofdstuk 4. aan de orde: de verschillende maten voor de centrale waarde en de spreiding. Hierbij worden eerst in het kort de formules behandeld, en vervolgens de voor de verschillende calculatoren benodigde toetsaanslagen.

De overgang van histogram naar continue verdelingen en hun kenmerken wordt gemaakt in hoofdstuk 5. Daarbij komen drie verdelingen aan bod: de normale, de binomiale, en de Poissonverdeling. Ook hier een theoretische behandeling en vervolgens de toetsaanslagen. Opvallend is echter dat het aantal gevallen waarbij het gebruik van de calculator gesuggereerd wordt zich beperkt tot drie.

Een inleiding tot de regressie- en correlatieanalyse wordt in hoofdstuk 6. gegeven. Ook hiervoor gelden de opmerkingen bij de vorige hoofdstukken. Daarbij moet worden aangetekend, dat de calculator er iets meer bij wordt betrokken.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan schatten en toetsen. Hierbij komen in hoog tempo aan de orde: betrouwbaarheidsintervallen, schattingen bij binomiaalverdelingen, t-toetsen, en chi-kwadraattoetsen. Daarbij wordt steeds een aantal „recepten” gegeven. De calculator wordt er nauwkeurig bij betrokken. Aan het eind van elk hoofdstuk zijn een stuk of zeven vraagstukken toegevoegd. De uitwerkingen staan achter in het boek.

De grote winst van het gebruik van de pocketcalculator in de statistiek, is de tijdsbesparing. Hoe groot deze is hangt af van de mogelijkheden die de calculator biedt. De calculator kan echter niet meer dan een „rekenmiddel” zijn. Het is en blijft noodzakelijk dat men problemen (op papier) formuleert, tabellen maakt, de uitkomsten overzicht-

telijk noteert, én zeer voorzichtig is met het gebruik en de interpretatie van de uitkomsten. In de statistiek kan men dan ook alleen maar vruchtbaar gebruik maken van de calculator, als men precies weet wat men doet en wat er gebeurt. Ook al heeft de calculator een sigma-toets of wordt de correlatie-coëfficiënt automatisch berekend. En op dit punt schiet het boek te kort. Als inleiding in de statistiek is het veel te summier.

Er is slechts één punt waarbij van een verweving van de stof en het gebruik van de calculator sprake zou kunnen zijn. Dit kan door het opnemen van een groot aantal vraagstukken, wat het mogelijk maakt meer inzicht in de stof, alsmede de nodige ervaring voor de praktijk te krijgen. Men gaat dan spelenderwijs de calculator beheersen. Een apart uitwerkingenboek is daarbij noodzakelijk. Daarin dient steeds te worden aangegeven hoe men de oplossing met verschillende soorten calculatoren op de meest efficiënte wijze kan bereiken. In het voorwoord kondigen de uitgevers wel een uitgave met vraagstukken aan. Maar alleen voor gebruik in het onderwijs (waarom?).

De conclusie is dat een ieder die wel eens met statistiek te maken heeft of te maken krijgt en daarbij de in zijn bezit zijnde calculator wil gebruiken, beter één van de standaardinleidingen in de statistiek kan gebruiken, en bij het doornemen ervan de calculator met de bijbehorende handleiding bij de hand houdt.